

Diplomatski privilegiji i imuniteti

Golubičić, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:840285>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet u Zagrebu
Katedra za međunarodno pravo

Valentina Golubičić

Diplomatski privilegiji i imuniteti

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Maja Seršić

Zagreb, ožujak 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Valentina Golubičić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada, te da u radu nisu na nedozvoljeni način korišteni dijelovi tuđih radova, te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Valentina Golubičić, v.r.

SAŽETAK

DIPLOMATSKI PRIVILEGIJI I IMUNITETI

Razvijanjem država i nastankom međunarodne zajednice, razvila se potreba pravno regulirati odnose među državama. Stoga, kako bi se uspostavili i održavali stabilni odnosi među državama, bilo je potrebno osigurati diplomatskim predstavnicima sigurno i slobodno obavljanje njihovih službenih dužnosti. Tako se razvio pojam diplomatskih privilegija i imuniteta, odnosno izuzeća i povlastica koje su potrebne diplomatskom predstavniku da bi mogao slobodno i što djelotvornije obavljati svoje funkcije. Osobna nepovredivost diplomatskog predstavnika, imunitet od kaznene, građanske i upravne sudbenosti, nepovredivost prostorija diplomatskog predstavništva, nepovredivost arhiva i dokumenata, neki su od najznačajnijih diplomatskih privilegija i imuniteta. Većina diplomatskih privilegija i imuniteta razvila se kroz običajno međunarodno pravo. Važan povijesni događaj bila je kodifikacija običajnog međunarodnog prava, te usvajanje Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, 1961. godine. Bečka konvencija predstavlja temeljni dokument kojim se uređuju pitanja diplomatskih odnosa. Svrha rada bila je analizirati diplomatske privilegije i imunitete kroz odredbe Bečke konvencije o diplomatskim odnosima i njihovu primjenu kroz proučavanje raznih primjera iz prakse država.

Ključne riječi: *diplomatski privilegiji, diplomatski imuniteti, diplomatsko predstavništvo, diplomatski predstavnik, država šiljateljica, država primateljica, Bečka konvencija o diplomatskim odnosima.*

SUMMARY

DIPLOMATIC PRIVILEGES AND IMMUNITIES

With the development of states and the emergence of international community, the need to legally regulate relations between states has developed. Therefore, in order to establish and maintain stable relations between states, it was necessary to provide the safe and free performance of the official duties for diplomatic agents. This is how the concept of diplomatic privileges and immunities or exemptions and privileges that are required by the diplomatic agent in order to perform his functions freely and as effectively as possible, was developed. Personal inviolability of a diplomatic agent, immunity from criminal, civil and administrative jurisdiction, inviolability of the premises of the mission, inviolability of archives and communications, are among the most significant diplomatic privileges and immunities. Most diplomatic privileges and immunities have developed through customary international law. An important historical event was the codification of customary international law and the adoption of the Vienna Convention on Diplomatic Relations in 1961. The Vienna Convention is a fundamental document regulating diplomatic relations. The purpose of the work was to analyse diplomatic privileges and immunities through the provisions of the Vienna Convention on Diplomatic Relations and their application through the study of various examples from the practice of states.

Keywords: diplomatic privileges, diplomatic immunity, diplomatic mission, diplomatic agent, sending State, receiving State, Vienna Convention on Diplomatic Relations.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. Definicija i razvoj diplomatskih privilegija i imuniteta kroz povijest	3
3. Imuniteti koji se odnose na rad diplomatskog predstavništva	5
3.1. Nepovredivost prostorija diplomatskog predstavništva	5
3.1.1 Diplomatski azil	9
3.2. Nepovredivost arhiva i sloboda komuniciranja.....	13
3.2.1. Diplomatska valiza.....	14
4. Imuniteti koji se odnose na članove diplomatskog predstavništva	17
4.1. Osobna nepovredivost diplomatskog predstavnika.....	17
4.2. Imunitet od sudbenosti	18
4.2.1. Imunitet od kaznene sudbenosti	19
4.2.2. Imunitet od građanske i upravne sudbenosti	21
4.2.3. Odricanje od sudskog imuniteta.....	23
4.3. Oslobođenja od poreza, davanja i carina	23
4.4. Članovi obitelji diplomatskog predstavnika i članovi osoblja diplomatskog predstavništva	25
4.5. Privilegije i imuniteti u odnosu na državljane države primateljice ili osobe koje u državi primateljici imaju svoje stalno boravište	27
4.6. Privilegiji i imuniteti na području treće države.....	27
5. ZAKLJUČAK	29

1. UVOD

Diplomacija je temeljni element međunarodnih odnosa. Začeci joj sežu davno u prošlost, budući da se nastajanjem država i neke vrste međunarodne zajednice javila potreba pravno regulirati odnose među državama. Stoga, kako bi se osigurali stabilni odnosi i veze među državama, te kako bi se omogućilo diplomatskim predstavnicima slobodno i efikasno obavljanje njihovih funkcija u drugim državama, od vitalnog je značaja bilo pronaći zajedničko uređenje tih pravnih pitanja. Tako je još prije gotovo tri tisuće godina nastalo pravilo o nepovredivosti diplomatskih predstavnika, koje se primjenjuje u doba mira, ali čak i u ratnim vremenima i ostalim slučajevima narušenih odnosa među državama.¹ Pravilo o nepovredivosti diplomatskih predstavnika je razvojem tokom 16.st. postalo jedno od temeljnih načela međunarodnog prava.²

No, nepovredivost diplomatskih predstavnika samo je jedna od brojnih diplomatskih privilegija i imuniteta koji su se razvili tokom povijesti. U današnje vrijeme, diplomatsko pravo je postalo jedinstveni dio međunarodnog javnog prava. Velika većina država, ako ne i sve, primjenjuju pravila diplomatskog prava svaki dan, budući da se međusobno nalaze u diplomatskim odnosima. Međutim, da bi države uspostavile i održavale diplomatske odnose, potrebna je za to njihova suglasnost. Uobičajeno između država postoji reciprocitet, odnosno svaka država i šalje i prima diplomatske predstavnike.

Diplomatski privilegiji i imuniteti su zapravo dva srodna pojma, koja je teško u potpunosti razdvojiti. Diplomatski imuniteti se sastoje u izuzećima koja su potrebna da bi se mogla nesmetano obavljati dužnost diplomatskog predstavnika, dok se diplomatski privilegiji sastoje u povlasticama koje omogućuju da se što djelotvornije obavljaju dužnosti diplomatskog predstavnika.³

U prošlosti, u pogledu diplomatskih privilegija i imuniteta vladala je fikcija eksteritorijalnosti, odnosno shvaćanje da se diplomatski predstavnici i prostori diplomatskog predstavništva nalaze na području države šiljateljice. Danas je ta fikcija u potpunosti napuštena, te se kao temelj diplomatskih privilegija i imuniteta uzima, s jedne strane dostojanstvo države koju diplomatski

¹ Denza, E., „Diplomatic Agents and Missions, Privileges and Immunities“, u: Bernhardt, R. (ur), *Encyclopedia of Public International Law*, sv. 1., Amsterdam, New York, Oxford, Tokyo, 2001., str. 1040.

² *Ibid.*

³ Berković, S., *Diplomacija i diplomatska profesija*, Dubrovnik, 2006., str. 101.

predstavnik zastupa, a s druge strane, potreba da se diplomatskom predstavniku osigura djelotvorno obavljanje njegovih funkcija.⁴

Diplomatski privilegiji i imuniteti su zapravo derogacija primjene zakona i propisa države primateljice. Naime, da bi se diplomatskim predstavništvima osiguralo slobodno i efikasno vršenje diplomatskih funkcija, potrebno je izbjeći nadležnost organa države primateljice, kako bi se izbjegle moguće zloupotrebe i različiti utjecaji na rad diplomatske misije. No, cilj diplomatskih privilegija i imuniteta nije zaštićene pojedince staviti u povoljniji položaj, već kao što je prethodno rečeno, omogućiti što uspješnije vršenje funkcija diplomatskih misija. Dakle, diplomatski privilegiji i imuniteti nisu osobna prava tih zaštićenih pojedinaca.

Naime, diplomatski privilegiji i imuniteti koji se odnose na članove diplomatskog predstavništva, ne predstavljaju imunitet od pravne odgovornosti, već od tužbe tj. pokretanja postupka u državi primateljici. To bi ujedno značilo da diplomatski predstavnici nisu iznad zakona, već nasuprot tome da su dužni poštivati zakone i pravila države primateljice. Stoga, oni su odgovorni u slučaju kršenja zakona, no zbog zajamčenog imuniteta neće moći biti tuženi u državi primateljici. Prema tome, privilegiji i imuniteti predstavljaju samo oblik proceduralne prepreke.⁵

Danas je status diplomatskih predstavnika uređen ugovorom koji predstavlja bedem diplomacije i diplomatskih odnosa, Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima iz 1961. godine. Svaka osoba koja ima pravo na diplomatske privilegije i imunitete uživa ih od trenutka ulaska na državno područje države primateljice radi stupanja na dužnost ili, ako se već nalazi na njezinom državnom području, od trenutka kada je o njezinom imenovanju obaviješteno ministarstvo vanjskih poslova ili drugo ministarstvo o kojem se države usuglase.⁶

Diplomatski privilegiji i imuniteti traju svo vrijeme dok zaštićena osoba boravi u službenom svojstvu u državi primateljici. Naime, ta zaštita traje i za vrijeme rata između države primateljice i države šiljateljice. Štoviše, država primateljica je dužna uvijek, čak i za vrijeme rata, pružiti

⁴ Andrassy J.; Bakotić B.; Lapaš D.; Seršić M.; Vukas B., Međunarodno pravo sv.2., Zagreb, 2012., str. 21.

⁵ Värk, R., Personal Inviolability and Diplomatic Immunity in Respect of Serious Crimes, *Juridica International*, sv.8, 2003, v. na https://juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2003_VIII_110.pdf, str. 113.

⁶ Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, Narodne novine, Međunarodni ugovori, (dalje: NNMU), br. 4/2017, čl. 39.

zaštićenim osobama i njihovim obiteljima sve olakšice kako bi mogle napustiti područje države primateljice u najkraćem mogućem roku.

Da bi se sa sigurnošću znalo koje osobe, uz šefa misije, uživaju diplomatske privilegije i imunitete, u praksi se razvio postupak notifikacije imena tih osoba ministarstvu vanjskih poslova države primateljice, koja vodi popis zaštićenih osoba. Stoga, prijava odnosno uvrštenje osobe u popis zaštićenih osoba predstavlja temelj za pretpostavku da se određena osoba ima smatrati zaštićenom.⁷

U ovom radu detaljnije ću analizirati pojam diplomatskih privilegija i imuniteta, te pravna pravila Bečke konvencije o diplomatskim odnosima iz 1961. godine koja uređuju odnosno pitanje, te dosadašnju praksu povodom primjene diplomatskih privilegija i imuniteta. Potom ću se osvrnuti i na probleme koje je dosadašnja praksa iznjedrila, ponajviše povodom pojedinih slučajeva kršenja diplomatskih privilegija i imuniteta.

2. Definicija i razvoj diplomatskih privilegija i imuniteta kroz povijest

Diplomatski privilegiji i imuniteti predstavljaju „povlastice i izuzeća koje pozitivno međunarodno pravo priznaje i zajamčuje diplomatskom predstavništvu države šiljateljice odnosno članovima osoblja njezinog diplomatskog predstavništva i članovima njihovih obitelji, radi osiguranja djelotvornog obavljanja funkcija diplomatskog predstavništva.“⁸

Razvojem međunarodnih odnosa među državama pokazala se potreba da se diplomatskim predstavnicima osigura potpuna zaštita u inozemstvu, kako bi mogli obavljati svoje dužnosti. Tako su se postepeno, još od starog vijeka, razvijala pravila o položaju državnih predstavnika u inozemstvu, koja su se odnosila na nepovredivost glasnika i poslanika.⁹

S vremenom su se kroz diplomatsku praksu razvila pravila običajnog međunarodnog prava koja su potpuno uređivala položaj diplomatskih predstavnika. Tako je kroz 16.st. nepovredivost

⁷ Andrassy J.; Bakotić B.; Lapaš D.; Seršić M.; Vukas B., *op. cit.* (bilj. 4), str. 23.

⁸ Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 101.

⁹ Andrassy J.; Bakotić B.; Lapaš D.; Seršić M.; Vukas B., *op. cit.* (bilj.4), str. 10.

diplomatskih predstavnika i njihovo izuzeće od kaznene sudbenosti čvrsto utemeljeno kao temeljno pravilo međunarodnog prava, čak i u slučajevima veleizdaje.¹⁰

Kroz 17. st. utemeljeno je pravilo o nepovredivosti prostorija diplomatskog predstavništva, kao posljedica toga što su diplomatska predstavništva u europskim prijestolnicama postala utočišta za zločince, koji su na taj način pokušali izbjeći primjenu zakona države u kojoj se nalaze.¹¹ Nadalje, kroz 18.st. razvilo se pravilo o izuzeću od građanske sudbenosti diplomatskih predstavnika.¹²

No, takvo uređenje običajnim pravom dovodilo je do mnogih nesigurnosti. To je bio razlog da se pristupi kodifikaciji tog dijela međunarodnog prava, što je i postignuto Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima, usvojenom 1961. godine. Naime, konvencija je usvojena na temelju pripremnog rada koji je obavila Komisija za međunarodno pravo. Donošenjem Bečke konvencije o diplomatskim odnosima konačno je kodificirano običajno pravo koje se razvijalo stoljećima, a koje se odnosi na privilegije i imunitete diplomatskih predstavništava. Konvencija je stupila na snagu 1964. godine.

Sva pravila vezana za diplomatske privilegije i imunitete sadržana u Bečkoj konvenciji opravdana su funkcionalnom potrebom diplomatskih predstavnika da slobodno djeluju bez straha od prisile ili nametanja primjene lokalnih zakona, te kako bi im se omogućilo da komuniciraju sigurno i slobodno sa svojom državom šiljateljicom. No, poštivanje pravila Konvencije temelji se na načelu uzajamnosti, koje predstavlja temelj moderne diplomacije. Naime, država će poštivati prava diplomatskih predstavnika iz drugih država u mjeri u kojoj će njeni diplomatski predstavnici biti tretirani u toj drugoj državi.¹³

Važno je naglasiti da Konvencija u svom uvodu ističe da će se pravila međunarodnog običajnog prava i dalje primjenjivati na ona pitanja koja nisu izričito uređena odredbama Konvencije. S tim u vezi treba spomenuti da su pravila Konvencije postala dijelom običajnog međunarodnog prava te se kao takva primjenjuju i na države koje nisu pristupile Konvenciji. No, pored odredaba Bečke konvencije o diplomatskim odnosima države mogu utvrditi poseban režim

¹⁰ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1040.

¹¹ *Ibid.*

¹² *Ibid.*

¹³ Birdwell, I., Consideration of diplomatic immunity, Old Dominion University, 2021, v. na <https://ww1.odu.edu/content/dam/odu/offices/mun/docs/6th-diplomatic-immunity.pdf>, 19.12.2022., str. 1.

privilegija i imuniteta za svoje diplomatske predstavnike, putem ugovora ili uzajamnom praksom.¹⁴

3. Imuniteti koji se odnose na rad diplomatskog predstavništva

3.1. Nepovredivost prostorija diplomatskog predstavništva

Bečka konvencija o diplomatskim odnosima navodi nepovredivost prostorija diplomatskog predstavništva kao jedan od osnovnih imuniteta. Naime, kako bi se osiguralo nesmetano obavljanje funkcija diplomatskog predstavništva, prvenstveno je potrebno osigurati prostorije u kojima će diplomatski predstavnici moći djelovati.

Potrebno je napomenuti da se pod prostorijama diplomatskog predstavništva podrazumijevaju zgrade ili dijelovi zgrada i okolni prostor, kao npr. vrt, dvorište i sl., zatim odvojeni dijelovi koji se upotrebljavaju za potrebe tog predstavništva, kao npr. konzularni odjel, te rezidencija šefa diplomatskog predstavništva.¹⁵ Međutim, važno je naglasiti da se imunitet nepovredivosti prostorija diplomatskog predstavništva odnosi isključivo na upotrebu tih prostorija za svrhe diplomatskog predstavništva. Primjerice, ukoliko je neka prostorija namijenjena za diplomatsko predstavništvo, ali se još ne upotrebljava, ona ne uživa imunitet nepovredivosti.¹⁶

Tako i Konvencija nepovredivost prostorija obrazlaže kroz dva aspekta. Prvi je svakako izuzeće od bilo kojeg oblika vršenja akata vlasti od strane tijela države primateljice. Naime, prostorije diplomatskog predstavništva su nepovredive. Sukladno tome, tijela države primateljice ne smiju ući u prostorije diplomatskog predstavništva bez pristanka šefa tog diplomatskog predstavništva (čl. 22). To znači da su zabranjena postupanja tijela države primateljice kao što je npr. ulazak, pretres ili rekvizicija, dostava bilo kakvih pravnih dokumenata unutar prostorija diplomatskog predstavništva, osim ako su takva postupanja prethodno odobrena od strane šefa tog diplomatskog predstavništva.

¹⁴ Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 102.

¹⁵ *Ibid.*, str. 103.

¹⁶ *Ibid.*

Pojedine države su nastojale oslabiti primjenu imuniteta nepovredivosti prostorija, tako što bi se predvidjele izuzetne situacije u kojima bi bilo dopušteno ući u prostorije, bez odobrenja šefa diplomatskog predstavništva, kao što su primjerice slučajevi neposrednih opasnosti, po živote ljudi ili po materijalna sredstva, kao što su požari, vremenske nepogode, oružani napadi i slično.¹⁷ Međutim, većina država je odbila prihvatiti ove izuzetke, te je prevladao stav država da nepovredivost prostorija diplomatskog predstavništva treba biti apsolutna, odnosno da se nepristupnost diplomatskih prostorija treba strogo shvaćati.

Brojni primjeri iz prakse potvrđuju navedeno shvaćanje. Jedan od poznatijih primjera jest događaj iz 1949. godine, kada je umrlo dijete sovjetskog konzularnog službenika od posljedica požara u zgradi sovjetskog diplomatskog predstavništva u Londonu. Naime, sovjetska ambasada nije dopustila da mrtvozornik uđe u zgradu ambasade, kako bi utvrdio razlog smrti, po pravilima koja propisuje englesko zakonodavstvo.¹⁸ Nadalje, požar u američkoj ambasadi u Moskvi 1974. godine nije bio gašen, te je zgrada izgorjela do temelja, budući da američki diplomatski predstavnik nije dao dopuštenje vatrogascima za ulazak u zgradu ambasade.¹⁹ Također, 1984. godine, ustrijeljena je britanska policajka koja je čuvala libijsko veleposlanstvo, te su libijske vlasti odbile ulazak policije u prostorije diplomatskog predstavništva, radi potrage za ubojicom i oružjem.²⁰

No, unatoč jasnom stavu većine država o strogom shvaćanju nepovredivosti diplomatskog predstavništva, u praksi su se često događale povrede pravila o nepovredivosti. Naime, zanimljivo je spomenuti situaciju pretresa iračke ambasade od strane pakistanske policije i paravojsnih snaga 1973. godine, zbog toga što se posumnjalo u zloupotrebu imuniteta nepovredivosti prostorija. To je zapravo jedna od rijetkih situacija kada je samo zbog sumnje u zloupotrebu imuniteta nepovredivosti prostorija došlo do pretresa prostorija bez dopuštenja. Naime, u iračkoj ambasadi su tada pronađene ogromne količine protuzakonito uvezenog oružja, te je njihov diplomatski predstavnik proglašen kao *persona non grata*.²¹

¹⁷ Dorđević, S.; Mitić, M., *Diplomatsko i konzularno pravo*, Beograd, 2. izd., 2007., str. 112.

¹⁸ Andrassy J.; Bakotić B.; Lapaš D.; Seršić M.; Vukas B., *op. cit.* (bilj. 4), str. 25.

¹⁹ Vrđuka, A.; Magušić, F., *Postupanje policijskih službenika prema osobama s diplomatskim imunitetom i povlasticama*, *Policajska sigurnost*, sv. 19., 2010, <https://hrcak.srce.hr/file/118066>, 03.01.2023., str. 254.

²⁰ *Ibid.*

²¹ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1041.

Naime, poznato je da se nepovredivost prostorija u mnogim slučajevima koristila i za prisilan rad poslužnog osoblja u diplomatskom predstavništvu. Primjerice, slučaj iz 1988. godine, Somalke Ishe Aden Mudey, koja je radila kao kućna pomoćnica, za diplomatskog predstavnika Somalije u SAD-u. Naime, javno se požalila da dvije godine nije imala slobodan dan niti je primala plaću od svog poslodavca, diplomatskog predstavnika Somalije. Nakon toga, SAD je odlučio dodijeliti joj politički azil.²²

Drugi aspekt nepovredivosti je, posebna dužnost države primateljice da poduzima sve potrebne mjere da bi se zaštitile prostorije misije, od bilo kojeg oblika nasilnog zaposjedanja, oštećenja, narušavanja mira ili povrede dostojanstva diplomatskog predstavništva.²³ Navedeno pravilo se odnosi i na rezidenciju šefa misije, te stanove ostalih članova diplomatskog osoblja misije.²⁴ Stupanj pružene zaštite mora biti razmjerniji. Ukoliko država primateljica ne izvrši svoju dužnost, izlaže se međunarodnoj odgovornosti. Odgovornost države primateljice može se sastojati u obvezi priznavanja krivice i davanja isprike, naknadi štete, obvezi pronalaženja i kažnjavanja krivaca i slično.²⁵ U praksi se većina optužbi za kršenje navedene dužnosti odnosila na nepoduzimanje mjera za sprečavanje napada ili upada, nakon što je diplomatsko predstavništvo postavilo takav poseban zahtjev državi primateljici.²⁶

Primjerice, poznato je da je Jugoslavija nekoliko puta morala naknaditi štetu stranim diplomatskim misijama zbog napada ili demonstracija protiv tih diplomatskih misija.²⁷ Poznat je slučaj iz 1961. godine, kada je došlo do masovnih demonstracija povodom ubojstva premijera afričke države Kongo, Patricea Lulumbe. Naime, prosvjednici su napali zgradu belgijske ambasade, ušli u prostorije diplomatskog predstavništva, te ih uništavali, jer se smatralo da su belgijski kolonizatori u Kongu organizirali ubojstvo Lulumbe.²⁸

²² Ex-maid of Somali diplomat given political asylum here, The Washington Post, 28. studenog 1988, v. na <https://www.washingtonpost.com/archive/local/1988/11/28/ex-maid-of-somali-diplomat-given-political-asylum-here/7fb07e1e-16ce-4d2d-8eb3-791464659b5f/>, 05.01.2023.

²³ Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *op. cit.*, čl. 22.

²⁴ Đorđević, S.; Mitić, M., *op. cit.* (bilj. 17), str. 114.

²⁵ *Ibid.*, str. 115.

²⁶ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1041.

²⁷ Đorđević, S.; Mitić, M., *op. cit.* (bilj. 17), str. 115.

²⁸ Zbog ubojstva čelnika Konga u Jugoslaviji su zapalili belgijsku ambasadu: 'To su čisti banditi', Svakodnevno, 22. lipnja 2022, v. na <https://www.svakodnevno.me/2022/06/22/zbog-ubojstva-čelnika-konga-u-jugoslaviji-su-zapalili-belgijsku-ambasadu-to-su-cisti-banditi/>, 20.12.2022.

Nažalost, neke su se države teško oglušile na primjenu i poštivanje pravila Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, u pogledu poštivanja nepovredivosti prostorija misije. Poznat je slučaj Iranske talačke krize iz 1979. godine, kada su prosvjednici napali američko diplomatsko predstavništvo u Teheranu. Riječ je o skupini radikalnih prosvjednika, koji su upali u prostorije diplomatskog predstavništva, zaplijenili svu dokumentaciju i opremu, te zarobili 52 osobe koje su zatekli u prostorijama diplomatskog predstavništva. Bili su zatvoreni i mučeni 444 dana prije nego što su oslobođeni. Od tada pa sve do danas, SAD i Iran su bez diplomatskih odnosa.²⁹ Ovaj slučaj jest primjer kršenja diplomatskih privilegija i imuniteta, i to ne samo imuniteta nepovredivosti prostorija diplomatskog predstavništva, već i osobne nepovredivosti diplomatskih predstavnika.

Slučaj Iranske talačke krize predstavlja jednu od najvećih diplomatskih kriza. Njome se bavio i Međunarodni sud pravde, koji je donio presudu 1980. godine, u kojoj je utvrdio da je Iran prekršio obveze koje ima prema Sjedinjenim Američkim Državama, prema konvencijama koje su na snazi između dviju država i prema pravilima općeg međunarodnog prava. Također, sud je potvrdio temeljnu važnost poštivanja načela međunarodnog prava kojima se uređuju diplomatski i konzularni odnosi. Sud je u presudi naveo da je iranska vlada bila dužna odmah osigurati oslobađanje talaca, obnoviti prostorije diplomatskog predstavništva, te nadoknaditi štetu nanесenu vladi SAD-a.³⁰

Zaštita nepovredivosti prostorija diplomatske misije odnosi se i na prijevozna sredstva diplomatskog predstavništva. Stoga, ni prijevozna sredstva ne mogu biti podvrgnuta pretrazi, rekviziciji, zapljeni ili ovrsi.³¹ U medijima se često spominju situacije nepropisnog parkiranja vozila s diplomatskim tablicama, tj. vozila koja pripadaju diplomatskom predstavništvu. Po zakonu nije dozvoljeno uklanjanje službenog vozila s diplomatskim tablicama bez posebnog odobrenja. Međutim, praksa je pokazala da je dozvoljeno odvući vozilo koje uzrokuje smetnje u prometu, iako se diplomatski predstavnik zbog toga ne može podvrgnuti odgovarajućim kaznenim sankcijama.³²

²⁹ Birdwell, I., Consideration of diplomatic immunity, *op. cit.* (bilj. 13), str. 1.

³⁰ United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran), International Court of Justice, v. na <https://www.icj-cij.org/en/case/64>, 16.12.2022.

³¹ Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 103.

³² Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1043.

Prema čl. 23. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, država šiljateljica i šef njezinog diplomatskog predstavništva izuzeti su od svih državnih, pokrajinskih ili općinskih poreza i pristojbi u vezi s prostorijama diplomatskog predstavništva, čiji su vlasnici ili najmoprimci, osim onih poreza i pristojbi koji se ubiru kao naknada za posebne usluge.³³ Međutim, ova izuzeća ne primjenjuju se na one poreze i pristojbe koji, sukladno zakonodavstvu države primateljice, terete osobe koje su u ugovornom odnosu s državom šiljateljicom ili šefom njezinog diplomatskog predstavništva.³⁴

3.1.1 Diplomatski azil

Važno je spomenuti da se uz postojanje nepovredivosti diplomatskih prostorija često veže pojam diplomatskog azila. U prijašnjim vremenima često se primjenjivalo pravo utočišta tj. azila, koje se davalo osobama koje žele izbjeći zahvate mjesnih vlasti, tako što bi se te osobe sklonile u zgradu diplomatskog predstavništva. Međutim, diplomatski azil nije uvršten u Bečku konvenciju i današnje opće međunarodno pravo ga ne priznaje.³⁵ Jedina iznimka su latinskoameričke države, koje ga i dalje primjenjuju, na temelju odredaba partikularnog običajnog prava ili ugovornog prava, ali s određenim ograničenjima. Danas se azil u tim državama daje samo osobama koje se sklanjaju od političkih progona ili od straha pred njim.³⁶

Među novijim primjerima diplomatskog azila može se uzeti slučaj Juliana Assangea, za kojim je izdan europski uhidbeni nalog na osnovi optužbi za silovanje i seksualni napad, koje su protiv njega podnesene u Švedskoj. Velika Britanija je postupila po europskom uhidbenom nalogu, međutim, odobrila je puštanje Assangea uz jamčevinu pod strogim uvjetima. Assange je jednoga dana ušao u prostorije ekvadorskog veleposlanstva u Londonu i postao nedostupan za uhićenje. Gotovo je 7 godina živio u ekvadorskoj ambasadi u Londonu. Britanska policija ga je uhitila tek nakon što je ekvadorski diplomatski predstavnik opozvao diplomatski azil dodijeljen Assangeu 2012. godine, te pozvao policiju da uđu u prostorije diplomatskog predstavništva. S obzirom na to

³³ Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 106.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Andrassy J.; Bakotić B.; Lapaš D.; Seršić M.; Vukas B., *op. cit.* (bilj. 4), str. 25.

³⁶ Luša, Đ.; Polenus, M., Zloupotreba diplomatskih imuniteta u suvremenoj diplomatskoj praksi: izazovi i moguća rješenja, Forum za sigurnosne studije, sv. 2., 2018, v. na <https://hrcak.srce.hr/file/308710>, str. 206.

da Velika Britanija ne priznaje diplomatski azil, jer nema međunarodne obveze da to učini, Assange je uživao zaštitu isključivo zahvaljujući poštivanju pravila o nepovredivosti prostorija diplomatskog predstavništva.³⁷

Prvenstveno, važno je razjasniti o čemu se radi u ovom slučaju. Julian Assange je pridobio međunarodnu pozornost nakon što je na svojoj internetskoj stranici objavljivao američke vojne i diplomatske brzojave. No, Assange se jednoga dana iznenada ušetao u prostorije ekvadorskog diplomatskog predstavništva, u pokušaju da izbjegne izručenje Švedskoj, jer se tamo suočavao s optužbama za seksualno zlostavljanje. Assange je poricao sve optužbe, te je strahovao da će biti izručen SAD-u ukoliko ga izruče Švedskoj, kako bi ga tamo mogli suočiti s optužbama u vezi s aktivnostima na njegovoj web stranici. Ekvadorska vlast opravdala je odobravanje azila strahom od političkog progona i mogućih posljedica potencijalnog izručenja Assangea u Sjedinjene Države. Smatrali su da Assange, ukoliko bi bio izručen SAD-u, ne bi imao pravedno suđenje, te bi bio izvrgnut okrutnom i ponižavajućem postupanju i osuđen na doživotni zatvor ili čak na smrtnu kaznu.³⁸

Glavno pitanje koje se postavilo bilo je što Velika Britanija može učiniti, kako bi uhitila Assangea i pritom ne bi povrijedila međunarodno pravo. O tom se pitanju puno diskutiralo u cijelom svijetu. Bilo je jasno da agenti Velike Britanije nisu mogli ući u ekvadorsku ambasadu bez odobrenja šefa diplomatskog predstavništva, zbog poštivanja nepovredivosti prostorija diplomatskog predstavništva. No, postavilo se pitanje je li ta nepovredivost apsolutna i postoji li neki način da se dođe do Assangea a da se ne krši međunarodno pravo. Pojavile su se različite ideje i prijedlozi. Primjerice, može li se jednostrano ukinuti diplomatski status ekvadorskom diplomatskom predstavništvu, tako što će Velika Britanija povući svoj pristanak da se ta zgrada smatra diplomatskim prostorijama, odnosno ukoliko bi Velika Britanija povukla svoj pristanak, bi li to značilo da ta zgrada prestaje biti nepovrediva tako da bi agenti Velike Britanije mogli ući u

³⁷ Bonello, R., Vienna Convention on diplomatic relations: abuse arising therefrom, teza, Pravni fakultet Malta, 2014, v. na https://www.academia.edu/11744280/The_Vienna_Convention_on_Diplomatic_Relations_Abuses_Arising_Therefrom, 22.12.2022., str. 36.

³⁸ Julian Assange: Why Ecuador is offering asylum, BBC, 16. kolovoz, 2012, v. na <https://www.bbc.com/news/world-europe-19289649>, 27.12.2022.

nju.³⁹ Zaključilo se ipak da to ne bi bilo sasvim u skladu s međunarodnim pravom, a i predstavljalo bi opasan presedan.⁴⁰

Velika Britanija je razmatrala i primjenu svog Zakona o diplomatskim i konzularnim prostorijama iz 1987. godine. Taj zakon je donesen zbog događaja 1984. godine, vezanog uz ubojstvo britanske policajke na koju je metak ispaljen iz libijskog diplomatskog predstavništva u Londonu. Međutim, pri donošenju tog zakona vlada je imala na umu situacije u kojima je diplomatsko predstavništvo korišteno kao podrška terorističkim aktivnostima.⁴¹ Također, važno je naglasiti da je Velika Britanija obavijestila druge države o usvajanju prethodno navedenog zakona, te nijedna država nije izrazila protivljenje tom zakonu. Smatra se da se države nisu protivile, budući da zakon zahtijeva od ministra vanjskih poslova da djeluje u skladu sa međunarodnim pravom. Štoviše, taj takozvani prešutni pristanak država da je zakonito povući suglasnost s prostorija koje se ne koriste u diplomatske svrhe, ne znači ujedno i pristanak da je zakonito koristiti povlačenje suglasnosti kao pravni lijek protiv zloupotrebe prostorija koje se inače koriste u diplomatske svrhe.⁴²

Došlo se do zaključka da, čak i u slučaju da postoji valjani pravni argument da se uđe u prostorije diplomatskog predstavništva, i dalje postoje brojna politička pitanja. Naime, u slučaju da se ukloni diplomatski status prostorijama koje se ne koriste u diplomatske svrhe, već se zlorabe u druge svrhe, došlo bi do opasnog presedana u međunarodnom pravu. Taj presedan bi mogao potaknuti vlade u drugim dijelovima svijeta da opravdano tvrde da disidenti koji traže diplomatski azil, ali su ujedno i suočeni s optužbama za kaznena djela, nezakonito borave u stranim diplomatskim predstavništvima i da ih se stoga može prisilno udaljiti iz tih prostorija.⁴³

Iako nema osnove u općem međunarodnom pravu da Ekvador odobri azil Assangeu, s druge strane, nema niti jasnog pravnog rješenja na temelju kojeg bi Velika Britanija mogla prekinuti taj diplomatski azil.

³⁹ Akande, D., The Julian Assange Affair: May the UK Terminate the Diplomatic Status of Ecuador's Embassy? UPDATED, *EJIL: Talk!*, 17. kolovoz 2012, v. na <https://www.ejiltalk.org/may-the-uk-terminate-the-diplomatic-status-of-ecuadors-embassy/>, 27.12.2022.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Q&A: Julian Assange and asylum, BBC News, 12. kolovoz 2012, v. na <https://www.bbc.com/news/uk-18521881>, 27.12.2022.

⁴² Akande, D., The Julian Assange Affair: May the UK Terminate the Diplomatic Status of Ecuador's Embassy? *op. cit.*, bilj. 39.

⁴³ Q&A: Julian Assange and asylum, *op. cit.*, bilj. 41.

Eileen Denza u svojoj knjizi „Diplomatic Law“ izjavljuje da se u praksi rijetko podupire stajalište da se mogu podrazumijevati iznimke od primjene pravila o strogoj nepovredivosti prostorija diplomatskog predstavništva. Tvrdi da sumnja u zlouporabu prostorija kršenjem lokalnih zakona ili davanjem stalnih utočišta tražiteljima azila, očigledno nije opravdanje za ulazak službenika u prostorije misije. Također, Bečka konvencija pruža svoj vlastiti sustav pravnih odgovora na povrede, a to su proglašenje osobe kao *persona non grata* i prekid diplomatskih odnosa. No, čak ni u slučaju očite zloupotrebe ne može se pravno opravdati za prisilan ulazak kao reakciju na kršenje obveza iz čl. 41. Bečke konvencije, koje se odnose na poštivanje zakona i propisa države primateljice.⁴⁴

No, slučaj Assange završio je na neočekivan način. Ekvadorsko diplomatsko predstavništvo opozvalo je diplomatski azil Assangeu, iako nisu promijenili stav o statusu Assangea kao političkog prijestupnika. Oni tvrde da su ukinuli diplomatski azil zbog niza kršenja latinskoameričkih ugovora o diplomatskom azilu. Regionalni ugovori koji se odnose na temu diplomatskog azila su Havanska konvencija o azilu iz 1928.godine i Konvencije o diplomatskom i teritorijalnom azilu prihvaćene 1954. godine na Konferenciji u Caracasu. No, odredbe tih ugovora jasno uskraćuju njihovu primjenu na osobe optužene ili osuđene za uobičajene zločine.⁴⁵

Ekvador svoju odluku o opozivanju diplomatskog azila opravdava s više razloga. Prvenstveno, tvrde da je razlog ponašanje Assangea dok je živio u ekvadorskom veleposlanstvu, te s druge strane, nastavak njegovih aktivnosti u vezi web stranice na kojoj je objavljivao tajne dokumente. Relevantne konvencije određuju da nikome tko traži azil ne smije biti dopušteno obavljati djela koja su u suprotnosti s javnim mirom, te da se ne smije miješati u unutarnju politiku neke države. Ekvadorski predsjednik je iznio tvrdnje o nezahvalnom i nepristojnom ponašanju Assangea dok je živio u ekvadorskom veleposlanstvu, te o nastavku njegovih aktivnosti na njegovoj web stranici kojima se navodno miješao u odnose Ekvadora s drugim državama.⁴⁶

Iako je diplomatski azil izvan kruga latinskoameričkih država koje ga priznaju protivan međunarodnom pravu, važno je napomenuti da diplomatsko predstavništvo može pružiti

⁴⁴ Denza, E., *Diplomatic Law*, 2. izdanje, str. 126, citirano prema Akande, *op. cit.*, bilj. 39.

⁴⁵ Vecoso, F., *International law, diplomatic asylum and Julian Assange*, Legal Affairs, University of Melbourne, 14. travanj 2019., v. na <https://pursuit.unimelb.edu.au/articles/international-law-diplomatic-asylum-and-julian-assange>, 27.12.2022.

⁴⁶ *Ibid.*

privremeno utočište svojim i stranim državljanima, kao bi se sklonili od uličnih borbi, osvete političkih protivnika u slučajevima građanskog rata ili nemira u državi primateljici, kada redovni organi te države nisu u stanju uspostaviti javni red i mir.⁴⁷ No, ta vrsta zaštite je privremena i traje samo dok traju izvanredne okolnosti i bezakonje. Dakle zaštita prestaje onog trenutka kada država primateljica uspostavi legalni poredak. Stoga, takva vrsta zaštite ne predstavlja diplomatski azil.⁴⁸

Brojni su slučajevi kršenja odredaba o nepovredivosti prostorija diplomatskog predstavništva zbog zloupotrebe načela nepovredivosti. Primjerice, 1990. godine, albanska policija ušla je u grčku ambasadu bez odobrenja šefa diplomatskog predstavništva i uhitila Albanca koji je tražio politički azil.⁴⁹

3.2. Nepovredivost arhiva i sloboda komuniciranja

Bečka konvencija o diplomatskim odnosima u čl. 24. navodi da su arhiv i dokumenti misije nepovredivi u svako doba i gdje god se nalazili. Naime, ovaj imunitet se nadovezuje na nepovredivost prostorija diplomatskog predstavništva i slobode komuniciranja. Čl. 24. ne definira pojam arhiva i dokumenata misije, stoga se može zaključiti da je ostavljena mogućnost širokog tumačenja tih pojmova. Važno je napomenuti da zaštita arhiva i dokumenata vrijedi i u slučaju prekida diplomatskih odnosa, pa čak i u slučaju oružanog sukoba.⁵⁰

Naime, država primateljica ne smije zaplijeniti, zadržavati niti pregledati arhiv i dokumente misije, niti se smiju obrađivati za potrebe sudskog postupka. To je predstavilo zaokret u odnosu na ranije odluke koje su donošene u pogledu navedenog pitanja, kao što je npr. bila odluka kanadskog suda u predmetu *Rose v. The King* iz 1947. godine, u kojoj je kanadski sud u postupku suđenja kanadskom državljaninu za špijunažu, dokumente koji su bili ukradeni iz sovjetske ambasade priznao kao dokaz u postupku.⁵¹

⁴⁷ Dorđević, S.; Mitić, M., *op. cit.* (bilj. 17), str. 115.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Bonello, R., Vienna Convention on diplomatic relations: abuse arising therefrom, *op. cit.* (bilj. 37), str. 32.

⁵⁰ Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 104.

⁵¹ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1042.

Jednako tako, važan je i čl. 27. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima koji utvrđuje da je pravo diplomatskog predstavništva na slobodnu i sigurnu komunikaciju osnovni preduvjet za djelotvorno obavljanje funkcija misije. Stoga, država primateljica treba osigurati i štiti slobodnu komunikaciju diplomatskog predstavništva u službene svrhe, dakle komunikaciju sa vladom i drugim tijelima države šiljateljice, diplomatskim i konzularnim predstavništvima i svoje i drugih država, s tijelima međunarodnih organizacija, s vlastitim državljanima i pravnim osobama. Diplomatsko predstavništvo u te svrhe može upotrebljavati sva prikladna sredstva, uključujući i diplomatske kurire i kodirane ili šifrirane poruke. Također, može uspostaviti i upotrebljavati i svoj radio odašiljač, ali samo uz pristanak države primateljice.⁵²

3.2.1. Diplomatska valiza

Diplomatska valiza je izraz koji označava kurirsku prtljagu diplomatskog predstavništva u obliku kovčega, ručne torbe i slično, koja je propisno zapakirana i zapečaćena, a kojom se prenosi diplomatska pošta.⁵³ Izvorna svrha bila je osigurati sredstvo putem kojeg će vlada i njezina diplomatska predstavništva u inozemstvu moći povjerljivo prenositi dokumente.⁵⁴

Diplomatska valiza se može otpremati sama ili u pratnji diplomatskih kurira.⁵⁵ Diplomatski kurir za obavljanje svojih dužnosti mora imati službenu ispravu, tzv. kurirsko pismo, kojim potvrđuje svoje svojstvo i označava broj paketa koji čine diplomatsku poštu. Država primateljica je dužna štiti diplomatskog kurira u obavljanju njegove dužnosti, te on pri tome uživa osobnu nepovredivost, dakle ne može biti podvrgnut nikakvoj vrsti uhićenja ili pritvaranja.⁵⁶

Sadržaj diplomatske valize mogu biti samo diplomatske isprave ili predmeti namijenjeni službenoj upotrebi diplomatskog predstavništva.⁵⁷ Čl. 27. Bečke konvencije o diplomatskim

⁵² Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 104.

⁵³ Diplomatska valiza, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=15331>, 20.12.2022.

⁵⁴ Bonello, R., Vienna Convention on diplomatic relations: abuse arising therefrom, *op. cit.* (bilj. 37), str. 23.

⁵⁵ Andrassy J.; Bakotić B.; Lapaš D.; Seršić M.; Vukas B., *op. cit.* (bilj. 4), str. 27.

⁵⁶ Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 105.

⁵⁷ *Ibid.*

odnosima navodi da se diplomatska valiza ne smije ni otvoriti ni zadržati. Dakle, Bečka konvencija o diplomatskim odnosima zagovara nepovredivost diplomatske valize.

No, praksa je pokazala da Bečka konvencija nije dovoljno precizno uredila pojam diplomatske valize. Nisu precizirana nikakva ograničenja u povodu veličine i težine diplomatske valize, što je rezultiralo brojnim problemima u praksi. Štoviše, neke države su razvile praksu da kao diplomatsku valizu šalju čitave kontejnere.⁵⁸ Primjerice, 1984. godine sovjetskoj ambasadi u Švicarskoj dostavljena je valiza u kamionu od 9 tona. Švicarske granične vlasti su odbile dozvoliti ulazak, budući da švicarska pravila određuju da diplomatska valiza može težiti najviše 200 kilograma.⁵⁹

Iako Bečka konvencija svojim odredbama o neatvaranju i nezadržavanju diplomatske valize želi zaštititi pravo na sigurnu i slobodnu komunikaciju, u praksi dolazi do brojnih zloupotreba. Zbog svog zaštićenog statusa prema Bečkoj konvenciji, diplomatska valiza postala je idealan način za krijumčarenje droge, alkohola, oružja, pa čak i ljudi. Na prvi pogled, podvrgavanje diplomatske valize detektorima metala, tzv. sigurnosnoj (rendgenskoj) provjeri ili provjeri obučениh pasa, bez otvaranja ili zadržavanja čini se jednostavnim rješenjem za sprečavanje zloupotreba.

Međutim, postavlja se pitanje je li dopušteno provoditi takve radnje, a da se pritom ne krše pravila Bečke konvencije, budući da Bečka konvencija ne predviđa postupak provjere u slučaju sumnje glede sadržaja diplomatske valize. Međunarodna praksa pokazala je da većina država ne podupire mjere kao što je npr. rendgenska provjera⁶⁰, ali da se većina slaže da je dopuštena uporaba sredstava koja će otkriti zloupotrebu, a neće narušiti povjerljivost, kao npr. uporaba pasa za otkrivanje droge.⁶¹

Jedan od najozloglašnijih pokušaja zloupotrebe diplomatske valize dogodio se 1983. godine u Nigeriji. Umaru Dikko, nigerijski političar, otet je iz svog doma u Londonu. Dikko je pobjegao u London kako bi izbjegao suđenje od novouspostavljene vlade Nigerije. Otmičari su ga drogirali, vezali i stavili u sanduk i poslali ga u zračnu luku kao „dodatni teret“ za zrakoplov na putu za

⁵⁸ Dorđević, S.; Mitić, M., *op. cit.* (bilj. 17), str. 117.

⁵⁹ *Ibid.*

⁶⁰ Uz iznimke nekih arapskih zemalja, najavu Italije da će dopustiti takvu provjeru i izjavu Austrije da rendgensku provjeru ne smatra protivnom čl.27, st.3. V. Andrassy J.; Bakotić B.; Lapaš D.; Seršić M.; Vukas B., *op. cit.* (bilj. 4), str. 28.

⁶¹ *Ibid.*

Nigeriju, tvrdeći da je to diplomatska valiza. Međutim, carinici u zračnoj luci su otvorili sanduk nakon što su ustanovili da se ne radi o diplomatskoj valizi, budući da nije imao službeni pečat i oznaku da se radi o diplomatskoj valizi. Međutim, da je sanduk bio pravilno označen, službenici u zračnoj luci ga ne bi mogli otvoriti, budući da bi to predstavljalo kršenje odredaba Bečke konvencije.⁶²

Najrašireniji slučaj zloupotrebe diplomatske valize jest trgovina drogom. Primjerice, 1985. godine, Ludovicus Vastenavondt, belgijski diplomatski predstavnik u Indiji, putovao je u New York noseći diplomatsku valizu. Diplomatska valiza sadržavala je oko 10 kilograma heroina, procijenjenog na više od 40 milijuna američkih dolara. Diplomatsku valizu je naknadno predao čovjeku koji ga je čekao u hotelu, no ispostavilo se da ju je predao agentu SAD-a za suzbijanje droga.⁶³

Bilo je i otkrivenih slučajeva krijumčarenja robe u diplomatskoj valizi. Tako je npr. 2004. godine, mongolski diplomatski predstavnik morao je napustiti Njemačku, budući da je otkriven njegov angažman u krijumčarenju cigareta. Naime, carinski istražni ured u Dresdenu, istraživao je mongolsko diplomatsko predstavništvo u Berlinu, te utvrdio da je uporište i organizacijski oslonac kriminalnog pothvata. Utvrđeno je da je prokrijumčareno više od 20 milijuna cigareta, deklariranih kao mongolska diplomatska valiza.⁶⁴

⁶² Nelson, C. M., "Opening" Pandora's Box: The Status of the Diplomatic Bag in International Relations", *Fordham International Law Journal*, sv.12, br.3, v. na <https://core.ac.uk/download/pdf/144226485.pdf>, 03.01.2023., str. 508-509.

⁶³ *Ibid.*, str. 509.

⁶⁴ Diplomats in Berlin use immunity to commit crimes, *Spiegel International*, 27.2.2007, v. na <https://www.spiegel.de/international/spiegel/licensed-to-sin-diplomats-in-berlin-use-immunity-to-commit-crimes-a-468715.html>, 05.01.2023.

4. Imuniteti koji se odnose na članove diplomatskog predstavništva

4.1. Osobna nepovredivost diplomatskog predstavnika

Prema čl. 29. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, osoba diplomatskog predstavnika je nepovrediva. Po naravi, osobna nepovredivost je zapravo fizička privilegija i stoga se razlikuje od diplomatskog imuniteta od kaznene sudbenosti.⁶⁵ Osobna nepovredivost diplomatskih predstavnika jedno je od najstarijih pravila diplomatskog prava, te uključuje dva aspekta.

S jedne strane, obuhvaća imunitet od bilo kojeg oblika provođenja zakona, odnosno, imunitet od uhićenja, pritvaranja ili prisilnih mjera kao što je pretraga, podvrgavanje alkokotestu ili uzimanje uzoraka krvi ili bilo kojih drugih uzoraka. Policija može uhititi u dobroj vjeri takvu osobu, no čim sazna da osoba uživa privilegiju osobne nepovredivosti, dužna je odmah ju pustiti.⁶⁶

Iznimke od ovog pravila o nepovredivosti diplomatskog predstavnika mogu biti dozvoljene u slučajevima samoobrane ili poduzimanja preventivnih mjera radi zaštite života i imovine. Primjerice, diplomatskog predstavnika koji vozi u vidljivo alkoholiziranom stanju, policija može fizički spriječiti da nastavi voziti, kako ne bi ozlijedio druge u prometu.⁶⁷ U slučaju da diplomatski predstavnik inzistira da u takvom stanju nastavi voziti, krajnja mjera koja stoji na raspolaganju je dovođenje takve osobe u policijsku stanicu radi otrežnjenja. Pritom se ne bi trebala koristiti sredstva vezivanja, te bi se upotreba prisile trebala svesti na minimum.⁶⁸

S druge strane, imunitet obuhvaća dužnost države primateljice da osigura specijalnu zaštitu⁶⁹, odnosno da država primateljica postupa prema diplomatskom predstavniku s dužnim poštovanjem i poduzima sve odgovarajuće mjere radi sprečavanja svakog napada na njegovu osobu, slobodu i dostojanstvo.⁷⁰ No, kao i kod zaštite prostorija diplomatskog predstavništva, stupanj zaštite treba biti razmjerni stupnju prijetnje.

⁶⁵ Värk, R., Personal inviolability and diplomatic immunity in respect of serious crimes, *op. cit.* (bilj. 5), str. 112.

⁶⁶ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1042.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ Vrđuka A.; Magušić F., *op. cit.* (bilj. 19), str. 264.

⁶⁹ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1042.

⁷⁰ Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 108.

Zaštita diplomatskog predstavnika proteže se na sve što je vezano s njegovom funkcijom, pa tako i na njegov privatni stan, spise, dopisivanje i imovinu. Međutim, zanimljivo je kako i u slučaju počinjenja delikta od strane diplomatskog predstavnika, država primateljica ima načelno na raspolaganju samo proglašenje te osobe kao persone non grata i posljedična obveza napuštanja države primateljice.⁷¹ Tada mu može suditi i država šiljateljica, v. *infra*.

Diplomatska povijest poznaje vrlo malo primjera kada države nisu poštovale osobnu nepovredivost diplomatskih predstavnika. Jedan od najpoznatijih primjera jest, već spomenuti slučaj Iranske talačke krize 1979. godine, kada su zatvorili osoblje američkog diplomatskog predstavništva u Teheranu kao taoce. Međunarodni sud naveo je u presudi da je postupanje Iranaca očigledno i teško kršenje čl. 29. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima.⁷²

Nadalje, 2010. godine katarski diplomatski predstavnik Mohammed Al-Madadi uhvaćen je kako puši u toaletu aviona na putu za Ameriku, a pušenje na komercijalnim letovima u SAD-u je zabranjeno. Nakon što je stjuardesa primijetila dim i upozorila ga, Al-Madadi se našalio da se radi o terorističkom napadu, te izazvao paniku kod posade i putnika u avionu. Nakon slijetanja, odmah se pozvao na diplomatski imunitet, te nije snosio nikakve posljedice za svoj postupak, ali ga je vlada Katara odlučila opozvati.⁷³

4.2. Imunitet od sudbenosti

Imunitet od sudbenosti znači da je diplomatski predstavnik izuzet od zahvata sudskih, upravnih i drugih tijela države primateljice.⁷⁴ Sukladno čl. 31. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, diplomatski predstavnik uživa imunitet od kaznene sudbenosti, te s određenim izuzetcima, imunitet od građanske i upravne sudbenosti. Međutim, to ne znači da diplomatski predstavnik nije dužan poštivati zakone države primateljice. Naprotiv, diplomatski predstavnik je prema čl. 41.

⁷¹ Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 108.

⁷² Värk R., *op. cit.* (bilj. 5), str. 112.

⁷³ Qatari in Plane Scare to Head Home, The Wall Street Journal, 9.4.2010, v. na <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052702304198004575171680235957368>, 28.12.2022.

⁷⁴ Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 109.

Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, dužan poštivati zakone i propise države primateljice i uzdržavati se od uplitanja u njezine unutarnje poslove. U suprotnom, država primateljica može iskoristiti djelotvorno sredstvo protiv diplomatskog predstavnika, odnosno proglasiti ga *personam non grata*, te time i okončati njegovu funkciju.

4.2.1. Imunitet od kaznene sudbenosti

Imunitet od kaznene sudbenosti države primateljice znači da diplomatski predstavnik ne može biti kazneno gonjen niti suđen. U praksi prevladava opći stav da je diplomatski imunitet od kaznene sudbenosti bezuvjetan i apsolutan. Dakle, to bi značilo da je diplomatski predstavnik potpuno izuzet od kaznene odgovornosti države primateljice za sve radnje i ponašanja, a ne samo one poduzete u vršenju službene dužnosti. Imunitet obuhvaća sva moguća lakša kaznena djela, kao i teške zločine, primjerice, od kršenja prometnih propisa do zločina protiv čovječnosti.⁷⁵ Važno je naglasiti da se diplomatski predstavnik sam ne može odreći imuniteta od kaznene sudbenosti.

Dakle, kad god sud utvrdi i prihvati imunitet, mora prekinuti sve kaznene postupke protiv dotičnog tuženika, čak i one postupke koji su pokrenuti vezano uz događaje koji su nastali prije nego što je postao diplomatski predstavnik.⁷⁶ Naravno, to ne znači da su ti postupci ništetni zbog postojanja imuniteta. Čl. 31. st. 4. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima navodi da imunitet od sudbenosti države primateljice ne izuzima diplomatskog predstavnika od sudbenosti države šiljateljice.

Reakcija države primateljice na kaznena djela koja su počinili diplomatski predstavnici, uvelike će ovisiti o težini navodnog kaznenog djela. Kod lakših djela država primateljica može skrenuti pažnju šefu diplomatskog predstavništva na konkretnu situaciju, očekujući od njega odgovarajuću opomenu počinitelju kaznenog djela. Međutim, kada su u pitanju ozbiljniji zločini i opomena se ne smatra zadovoljavajućom kaznom, najvjerojatnije će država primateljica zatražiti od države šiljateljice da se odrekne imuniteta diplomatskog predstavnika, kako bi mu se moglo

⁷⁵ Värk, R., *op. cit.* (bilj. 5), str. 113.

⁷⁶ *Ibid.*

suditi pred sudom odnosne države.⁷⁷ No, u ozbiljnim slučajevima, osobito slučajevima špijunaže, država primateljica može diplomatskog predstavnika izričito proglasiti personom non grata.⁷⁸

Iznimno, država šiljateljica može se izrijeckom odreći imuniteta za svog diplomatskog predstavnika, te će tada država primateljica moći sama pokrenuti kazneni postupak protiv tog diplomatskog predstavnika. Posljednjih desetljeća suđenje u državi primateljici s kojim se redovito slagala država šiljateljica prakticira se kod prometnih nezgoda u kojima je diplomatski agent pod utjecajem alkohola skrivio smrt jedne ili više osoba.⁷⁹ Ta praksa je započela 1997. godine kad je gruzijski diplomatski predstavnik u SAD-u, vozeći pod utjecajem alkohola, izazvao prometnu nesreću u Washingtonu, u kojoj su ozlijeđene četiri osobe, te smrtno stradala šesnaestogodišnja djevojčica. SAD je službeno zatražio od Gruzije da se odrekne imuniteta odnosnog diplomatskog predstavnika, u skladu s čl. 32. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima. Gruzija je udovoljila zahtjevu SAD-a, te je diplomatski predstavnik osuđen u SAD-u za ubojstvo iz nehaja.⁸⁰

No, i ta praksa ima izuzeća. Tako je 2001. godine, ruski diplomatski predstavnik u Kanadi, skrivio automobilsku nesreću u kojoj je jedan pješak poginuo, a drugi teško ozlijeđen. Bio je alkoholiziran u vrijeme nesreće, te je u prošlosti čak dva puta zaustavljan zbog vožnje u alkoholiziranom stanju, no policija ga nije mogla kazneno goniti zbog postojanja imuniteta. Kanada je zatražila odricanje od njegovog imuniteta, kako bi ga mogla kazneno goniti, no Rusija je odbila taj zahtjev i sama procesuirala odnosnog diplomatskog predstavnika kroz vlastiti nacionalni sustav, te je on u konačnici osuđen na četiri godine zatvora zbog nenamjernog ubojstva.⁸¹

Ako država primateljica ne može kazneno goniti diplomatskog predstavnika, to ju ne sprečava da o utvrđenim činjenicama o izvršenom kaznenom djelu, obavijesti državu šiljateljicu, predlažući da ona provede kazneni postupak pred svojim nacionalnim sudom.⁸² Naravno, država šiljateljica

⁷⁷ Värk, R., *op. cit.* (bilj. 5), str. 113.

⁷⁸ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1043.

⁷⁹ Andrassy J.; Bakotić B.; Lapaš D.; Seršić M.; Vukas B., *op. cit.* (bilj. 4), str. 31.

⁸⁰ Morris, W. G., Constitutional solutions to the problem of diplomatic crime and immunity, *The Hofstra Law Review*, sv.36, br.2, 2007, str. 608, v. na <https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2321&context=hlr>, 08.01.2023.

⁸¹ *Ibid.*, str. 608.

⁸² Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 110.

nije dužna provesti kazneni postupak protiv svog diplomatskog predstavnika pred svojim nacionalnim sudom.

Zanimljivo je spomenuti da postoji i jedan primjer u prošlosti, kada je diplomatski predstavnik osuđen za kaznena djela, unatoč postojanju diplomatskog imuniteta. Naime, 1948. godine, vojni sud osudio je japanskog diplomatskog predstavnika, Oshimu Hiroshi, za počinjene ratne zločine tijekom Drugog svjetskog rata, unatoč postojanju diplomatskog imuniteta.⁸³

4.2.2. Imunitet od građanske i upravne sudbenosti

Prema Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima, diplomatski predstavnici uživaju također imunitet od građanske i upravne sudbenosti države primateljice. Međutim, za razliku od imuniteta od kaznene sudbenosti, imunitet od građanske sudbenosti podliježe trima iznimkama. Prema čl. 31. Konvencije prva iznimka su stvarnopravne tužbe, koje se odnose na privatne nekretnine koje se nalaze na području države primateljice, osim onih koje diplomatski predstavnik posjeduje za svrhe diplomatskog predstavnništva. Druga iznimka su tužbe, koje se odnose na nasljeđivanje, ali pod uvjetom da se u njima diplomatski predstavnik pojavljuje kao nasljednik, legatar, izvršitelj oporuke ili upravitelj ostavine, i to na privatnoj osnovi, dakle, ne u ime države šiljateljice. Treća iznimka su tužbe, koje se odnose na bilo koju profesionalnu ili trgovačku djelatnost, koju diplomatski predstavnik obavlja u državi primateljici pored svojih službenih funkcija.

Važno je napomenuti da čl. 42. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima zabranjuje diplomatskim predstavnicima obavljanje bilo kakve profesionalne ili gospodarske djelatnosti za osobnu korist u državi primateljici. Međutim, navedena posebna iznimka od imuniteta, potrebna je kako bi se obuhvatili slučajevi u kojima se zabrana ne poštuje ili je poništena sporazumom s državom primateljicom, te kako bi se obuhvatile obitelji i pomoćno osoblje koje ne podliježe zabrani.⁸⁴

⁸³ Värk, R., Personal inviolability and diplomatic immunity in respect of serious crimes, *op. cit.* (bilj. 5), str. 114.

⁸⁴ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1043.

Osim toga, diplomatski predstavnik nema pravnu dužnost da svjedoči u postupku, bilo kaznenom, građanskom ili upravnom. Međutim, uobičajeno je da države nastoje pomoći u provođenju pravde, kada se podnesu odgovarajući zahtjevi za pomoć. Naime, pomoć pružaju ili odobravanjem davanja iskaza na uobičajen način ili ponudom pisanih izjava ili dokaza koji ne podliježu unakrsnom ispitivanju ili se ne daju na javnoj raspravi.⁸⁵

Iako je tradicionalno najviše zloupotreba diplomatskih imuniteta u kaznenom pravu, sve više njih se javlja i u obiteljskim postupcima. Jedan primjer takve zloupotrebe dogodio se kada je diplomatski predstavnik iz Srednje Amerike, koji je bio na službi u Francuskoj, bez znanja svoje supruge dobio i razvod i skrbništvo nad djecom, od vjerskog suda u zemlji Bliskog istoka, u kojoj bračni par nije živio. Tada je supruga angažirala odvjetnika, koji je zatražio od suda u Francuskoj, budući da je bračni par tamo živio, skrbništvo nad djecom i isplatu alimentacije. Međutim, suprug je zatražio od svojih odvjetnika da zatraže od suda odbacivanje zahtjeva, budući da on uživa diplomatski imunitet od građanske sudbenosti. Sud je odobrio njegov zahtjev, ostavljajući bračni status para neriješen.⁸⁶

Također, kanadski diplomatski predstavnik u Australiji, se pozivao na diplomatski imunitet kako bi izbjegao plaćanje alimentacije. Stoga je kanadski ministar vanjskih poslova naredio odnosnom diplomatskom predstavniku da se vrati u Kanadu. Iako mu je australski sud naredio plaćanje alimentacije, zaključio je da neće moći izvršiti nalog, u slučaju da odnosni diplomatski predstavnik, pozivajući se na diplomatski imunitet, odbije platiti.⁸⁷

Godine 2013., bivša supruga gabonskog diplomatskog predstavnika u SAD-u, podnijela je tužbu kojom traži 75.000 dolara zakašnjele isplate alimentacije. Diplomatski predstavnik prestao je plaćati tjednu alimentaciju, nedugo nakon razvoda 1989. godine. Međutim, diplomatski predstavnik pozvao se na svoj diplomatski imunitet i tužba je odbačena.⁸⁸

⁸⁵ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1043.

⁸⁶ Castro, A. M., Abuse of diplomatic immunity in family courts: there's nothing diplomatic about domestic immunity, *Suffolk University Law Review*, sv. XLVII, 2014; v. na https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/sites.suffolk.edu/dist/3/1172/files/2014/05/Castro_Note.pdf, 07.01.2023., str. 363.

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ *Ibid.*

4.2.3. Odricanje od sudskog imuniteta

Čl. 32. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima predviđa mogućnost odricanja od imuniteta, odnosno, pravo države šiljateljice da se izrijekom odrekne sudskog imuniteta svog diplomatskog predstavnika. Dakle, za odricanje od imuniteta nije potreban pristanak povlaštene osobe. Država šiljateljica može tu ovlast delegirati i na svog šefa diplomatskog predstavništva. Međutim, odricanje od imuniteta od sudbenosti u vezi s građanskim ili upravnim postupkom, ne podrazumijeva odricanje od imuniteta u odnosu na izvršenje presude.⁸⁹

Također, pokretanje postupka od strane diplomatskog predstavnika, dovodi do presumpcije da se diplomatski predstavnik odrekao svog imuniteta. Stoga, države šiljateljice često zahtijevaju od svojih diplomatskih predstavnika da traže ovlaštenje prije no što pokrenu sudski postupak.⁹⁰

4.3. Oslobođenja od poreza, davanja i carina

Prema čl. 34. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, diplomatski predstavnik oslobođen je svih poreza i davanja države primateljice, osobnih, stvarnih, općinskih ili regionalnih. Međutim, Bečka konvencija propisuje i određene izuzetke od navedenog pravila. Naime, diplomatski predstavnik nije izuzet od posrednih poreza, tj. onih koji su po svojoj prirodi uobičajeno sadržani u cijeni roba ili usluga, zatim poreza i pristojbi na privatne nekretnine, koje se nalaze na području države primateljice, osim ako ih posjeduje za račun države šiljateljice za potrebe diplomatskog predstavništva.⁹¹

Nadalje, nije izuzet od nasljednih pristojbi koje ubire država primateljica, te poreza i pristojbi na privatne prihode, koji potječu iz države primateljice, te poreza na kapital uložen u trgovačka poduzeća u državi primateljici. Također, nije izuzet niti od poreza i pristojbi na posebne usluge, te pristojbi na registraciju, sudskih ili bilježničkih pristojbi, te pristojbi na hipoteku i biljege, ukoliko se odnose na nekretnine.⁹²

⁸⁹ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1043.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, *op. cit.*, čl. 34.

⁹² *Ibid.*

Čl. 36. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, navodi da je država primateljica dužna dopustiti, sukladno svojim zakonima i propisima, unošenje i izuzeti od svih carina, poreza i povezanih davanja, predmete namijenjene osobnoj uporabi diplomatskog predstavnika ili članova njegove obitelji, koji čine dio njegovog kućanstva, uključujući i predmete namijenjene njegovom smještaju.

Država primateljica može, svojim zakonima ili drugim propisima, odrediti postupanja ili količinska ograničenja, kako bi reducirala zloupotrebe. Međutim, ne smije koristiti tu ovlast protekcionistički ili za druge neprimjerene svrhe protivne temeljnom pravu na uvoz bez carine. No, važno je naglasiti da se osobna prtljaga diplomatskog predstavnika, za razliku od diplomatske valize, može pretraživati, ukoliko postoje ozbiljni razlozi za sumnju na nezakonit i neprimjeren sadržaj.⁹³

Međutim, u slučajevima kada treba obaviti pregled osobne prtljage diplomatskog predstavnika, prema čl. 36. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, pregled treba učiniti samo u prisutnosti diplomatskog predstavnika ili njegovog ovlaštenog predstavnika. Neke zračne luke dopuštaju psima provjeravati prtljagu kako bi opravdali sumnju na postojanje nedopuštenih sadržaja, primjerice droge. Uobičajeno je, ukoliko psi osjete drogu, da se od diplomatskog predstavnika traži da otvori sumnjivu prtljagu. No, ako on to ne dozvoli, zračni prijevoznik nije dužan prevoziti ga avionom.⁹⁴

U praksi su počinjene i zloupotrebe u vezi sa poreznim i carinskim privilegijama. Primjerice, suprugu diplomatskog predstavnika države Kongo, koji je svoju dužnost vršio u Srbiji, policija je 2011. uhitila u Rumunjskoj, zbog pronalaska 18.500 kutija cigareta skrivenih u prtljažniku automobila. Supružnici su, koristeći vozilo s diplomatskim tablicama, nezakonito uvozili cigarete u Rumunjsku.⁹⁵

⁹³ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1044.

⁹⁴ Moutzouris, M., Sending and receiving: immunity sought by diplomats committing criminal offences, diplomski rad, Sveučilište Rhodes, v. na <https://core.ac.uk/download/pdf/145055084.pdf>, 10.01.2023., str. 97.

⁹⁵ Supruga diplomata DR Konga u Srbiji uhvaćena kako šverca cigarete, Index, 13.6.2011., v. na <https://www.index.hr/vijesti/clanak/supruga-diplomata-dr-konga-u-srbiji-uhvacena-kako-sverca-cigarete/556463.aspx>, 09.01.2023.

4.4. Članovi obitelji diplomatskog predstavnika i članovi osoblja diplomatskog predstavništva

Članovi obitelji diplomatskog predstavnika, koji žive u njegovom kućanstvu i koji nisu državljani države primateljice, uživaju sve diplomatske privilegije i imunitete koji pripadaju samom diplomatskom predstavniku. Međutim, Bečka konvencija o diplomatskim odnosima ne definira pojam članova obitelji, stoga, tumačenje tog pojma zadaje česte poteškoće u praksi. Univerzalno je prihvaćeno, da se pod navedenu definiciju ubrajaju supružnici diplomatskih predstavnika, te njihova maloljetna djeca, dok se o drugim kategorijama bliskih srodnika mora fleksibilno pregovarati.⁹⁶ Međutim, uobičajeno se smatra da pod navedenu definiciju ulaze i punoljetna djeca, roditelji i drugi rođaci koji žive u kućanstvu člana diplomatskog predstavništva.⁹⁷

U slučaju oružanih sukoba između države primateljice i države šiljateljice, država primateljica dužna je osigurati i članovima obitelji diplomatskog predstavnika, sve olakšice kako bi u što kraćem roku mogli napustiti njezin teritorij.⁹⁸

Nažalost, znalo se događati da članovi obitelji diplomatskog predstavnika zloupotrebljavaju dodijeljene im imunitete. Primjerice, tijekom '80-ih godina, Manuel Ayree, sin ganskog diplomatskog predstavnika u SAD-u, počinio je kaznena djela silovanja, napada i brojne druge zločine. Nakon što ga je jedna od žrtava identificirala dok je šetao ulicom, uhićen je, te je policija pripremila papirologiju za kazneni progon. Međutim, nakon što je identificirano da je sin ganskog diplomatskog predstavnika, pušten je na slobodu i odbačene su sve optužbe, zbog postojanja njegovog diplomatskog imuniteta. Jedino sredstvo koje je moglo biti upotrijebljeno protiv njega, bilo je proglasiti ga personom non grata, i protjerati ga iz SAD-a.⁹⁹

Administrativno i tehničko osoblje diplomatskog predstavništva ima pristup službenim poslovima, te stoga imaju gotovo sve diplomatske privilegije i imunitete, uključujući dvije iznimke. Naime, njihov imunitet od građanske sudbenosti ograničen je na djela počinjena tijekom

⁹⁶ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1044.

⁹⁷ Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 109.

⁹⁸ *Ibid.*, str. 108.

⁹⁹ Moutzouris, M., *Sending and receiving: immunity sought by diplomats committing criminal offences, op. cit.* (bilj. 94), str. 102-103.

obavljanja njihovih dužnosti. Također, pripada im pravo na uvoz bez carine, no ono je ograničeno na vrijeme njihovog prvog dolaska u državu primateljicu.¹⁰⁰

S druge strane, poslužno osoblje diplomatskog predstavništva, kao što su čuvari, vozači, kuhari, imaju vrlo ograničen imunitet, budući da nemaju pristup službenim poslovima diplomatskog predstavništva. Oni uživaju imunitet od sudbenosti samo za djela pri obavljanju svojih funkcija, tzv. funkcionalni imunitet. Također, uživaju privilegiju izuzeća od poreza i pristojbi, ali samo na plaće koje primaju za obavljanje svoje službe.¹⁰¹

U predmetu *Ministère Public and Republic of Mali v. Keita*, žalbeni sud u Bruxellesu morao je utvrditi je li ubojstvo diplomatskog predstavnika Malija od strane njegovog vozača, koji je bio član poslužnog osoblja diplomatskog predstavništva, bilo djelo koje je počinjeno tijekom obavljanja službenih dužnosti. Sud je utvrdio da je zločin počinjen tijekom radnog vremena i u prostorijama diplomatskog predstavništva. Međutim, utvrđeno je da je taj čin ubojstva posljedica osobnog spora između diplomatskog predstavnika i vozača. Prema tome, zaključeno je da vozač u konkretnom slučaju, ne uživa imunitet od kaznene sudbenosti.¹⁰²

Privatna posluga članova diplomatskog predstavništva uživa oslobođenje od davanja i poreza na plaće koje prima zbog svog zaposlenja. Međutim, sve ostale imunitete može uživati samo u mjeri u kojoj to dozvoli država primateljica. Bečka konvencija o diplomatskim odnosima predviđa da je država primateljica dužna, nad privatnom poslugom članova diplomatskog predstavništva, vršiti svoja prava samo tako da se neopravdano ne miješa u obavljanje funkcija diplomatskog predstavništva. Primjerice, kuhar diplomatskog predstavnika ne može biti uhićen zbog kaznenih prijava, na dan kada je diplomatski predstavnik domaćin važne večere.¹⁰³

¹⁰⁰ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1044.

¹⁰¹ *Ibid.*

¹⁰² Moutzouris, M., *Sending and receiving: immunity sought by diplomats committing criminal offences, op. cit.* (bilj. 94), str. 105.

¹⁰³ *Ibid.*, str. 106.

4.5. Privilegije i imuniteti u odnosu na državljane države primateljice ili osobe koje u državi primateljici imaju svoje stalno boravište

Čl. 38. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima ograničava imunitet diplomatskih predstavnika, koji su državljani države primateljice ili koji u državi primateljici imaju stalno boravište, na imunitet od sudbenosti i imunitet osobne nepovredivosti. U oba slučaja, imunitete uživaju samo za radnje izvršene u obavljanju njihovih službenih dužnosti.

No, problemi se mogu pojaviti kada država primateljica tvrdi, da je član diplomatskog predstavništva na temelju dugog boravka iz osobnih motiva ili sklapanjem braka, stekao stalno boravište u toj državi.¹⁰⁴ Naime, tada bi država primateljica mogla primjenjivati čl. 38. Bečke konvencije, te bi diplomatski predstavnik uživao imunitete i privilegije pod znatno većim ograničenjima.

S druge strane, članovi administrativnog i tehničkog osoblja, te poslužnog osoblja, koji su državljani države primateljice ili u njoj stalno borave, ne uživaju diplomatske privilegije i imunitete.¹⁰⁵

4.6. Privilegiji i imuniteti na području treće države

Čl. 40. Bečke konvencije o diplomatskim odnosima regulira pitanje statusa diplomatskog predstavnika dok prolazi područjem ili se nalazi u trećoj državi, na putu da preuzme ili da se vrati na svoju dužnost, ili da se vrati u svoju državu. Naime, treća država priznat će mu nepovredivost i druge imunitete koji mogu biti potrebni da bi mu omogućili prolazak ili povratak. No, to se nikako ne odnosi na izuzeće od pretraživanja prtljage ili druge imunitete od postupaka koji ne uključuju zadržavanje. Isto vrijedi i za članove obitelji diplomatskog predstavnika, koji uživaju navedene

¹⁰⁴ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1044.

¹⁰⁵ *Ibid.*

imunitete dok prate diplomatskog predstavnika na putovanjima, ili dok putuju odvojeno kako bi mu se pridružili ili kako bi se vratili u državu šiljateljicu.

Tako su 1972. godine nizozemske vlasti pronašle u prtljazi alžirskog diplomatskog predstavnika, koji je prolazio kroz Nizozemsku kako bi se vratio na svoju dužnost, oružje, granate i druge eksplozive. Nakon toga, oružje i ostali eksplozivi su zaplijenjeni, ali diplomatski predstavnik nije zadržan na svom putovanju.¹⁰⁶

Međutim, važno je spomenuti da diplomatskom predstavniku, koji se nalazi ili prolazi područjem treće države iz čisto privatnih razloga, ne pripada pravo na imunitete. To znači da mu navedeni imuniteti pripadaju isključivo ako se radi o slučajevima predviđenim u čl. 40. Konvencije. U suprotnom, ako se diplomatski predstavnik nalazi na području treće države ili njome prolazi iz bilo kojih drugih razloga a koji nisu zbog preuzimanja dužnosti, vraćanja na dužnost ili vraćanja u svoju državu, treća država mu neće priznati pravo na imunitete.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Denza, E., *op. cit.* (bilj. 1), str. 1045.

¹⁰⁷ Berković, S., *op. cit.* (bilj. 3), str. 118.

5. ZAKLJUČAK

Održavanje stabilnih diplomatskih odnosa jedan je od osnovnih zadataka države na međunarodnom planu. Stoga, osiguravanje sigurnog i slobodnog obavljanja funkcija diplomatskog predstavništva predstavlja osnovni preduvjet za razvijanje i opstanak diplomatskih odnosa. Pravna praksa je, stoga, kroz povijest razvila pojam diplomatskih privilegija i imuniteta, kako bi se diplomatske predstavnike štitilo od mogućih utjecaja države u kojoj vrše svoje službene funkcije. Običajno međunarodno pravo iznjedrilo je brojne privilegije i imunitete, od kojih su svakako najznačajniji imunitet osobne nepovredivosti diplomatskih predstavnika, imunitet od kaznene, građanske i upravne sudbenosti, nepovredivost prostorija diplomatskog predstavništva, nepovredivost arhiva i dokumenata, sloboda komuniciranja, oslobođenje od poreza, carina i davanja.

Važan povijesni korak bila je kodifikacija običajnog međunarodnog prava i usvajanje Bečke konvencije o diplomatskim odnosima, 1961. godine. Bečka konvencija je bedem diplomacije i diplomatskih odnosa, te i dan danas predstavlja temeljni dokument koji uređuje diplomatske odnose. Važnost osiguravanja sigurnosti diplomatskih predstavnika aktualna je i danas, budući da smo svjedoci vremena u kojem dolazi do porasta terorističkih napada, zatim oružanih sukoba i nestabilnih odnosa među državama, te su diplomatski predstavnici često prvi na meti otmica, nasilnih napada na diplomatska predstavništva, te izloženi raznim oblicima psihičkog i fizičkog maltretiranja.

No, iako diplomatski privilegiji i imuniteti većinom uspješno služe svojoj svrsi, u praksi dolazi i do raznih oblika zloupotreba od strane diplomatskih predstavnika. Unatoč tome, kako bismo osigurali djelotvorno obavljanje funkcija diplomatskog predstavništva, te u konačnici stabilne diplomatske odnose, bitno je skretati pozornost na važnost diplomatskih privilegija i imuniteta, te osiguranje njihove primjene u svakodnevnim odnosima.

LITERATURA

Knjige:

1. Andrassy J.; Bakotić B.; Lapaš D.; Seršić M.; Vukas B., Međunarodno pravo sv.2., Zagreb, 2012.
2. Berković, S., Diplomacija i diplomatska profesija, Dubrovnik, 2006.
3. Đorđević, S.; Mitić, M., Diplomatsko i konzularno pravo, Beograd, 2. izd., 2007.

Članci i natuknice u enciklopediji:

1. Akande, D., The Julian Assange Affair: May the UK Terminate the Diplomatic Status of Ecuador's Embassy? UPDATED, EJIL: Talk!, 17. kolovoz 2012, v. na
<https://www.ejiltalk.org/may-the-uk-terminate-the-diplomatic-status-of-ecuadors-embassy/>
2. Birdwell, I., Consideration of diplomatic immunity, Old Dominion University, 2021, v. na
<https://ww1.odu.edu/content/dam/odu/offices/mun/docs/6th-diplomatic-immunity.pdf>
3. Bonello, R., Vienna Convention on diplomatic relations: abuse arising therefrom, teza, Pravni fakultet Malta, 2014, v. na
https://www.academia.edu/11744280/The_Vienna_Convention_on_Diplomatic_Relations_Abus_es_Arising_Therefrom
4. Castro, A. M., Abuse of diplomatic immunity in family courts: there's nothing diplomatic about domestic immunity, Suffolk University Law Review, sv. XLVII, 2014; v. na
https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/sites.suffolk.edu/dist/3/1172/files/2014/05/Castro_Note.pdf
5. Denza, E., „Diplomatic Agents and Missions, Privileges and Immunities“, u: Bernhardt, R. (ur), Encyclopedia of Public International Law, sv. 1., Amsterdam, New York, Oxford, Tokyo, 2001.
6. Diplomatska valiza,
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=15331>

7. Luša, Đ.; Polenus, M., Zloupotreba diplomatskih imuniteta u suvremenoj diplomatskoj praksi: izazovi i moguća rješenja, Forum za sigurnosne studije, sv. 2., 2018, v. na

<https://hrcak.srce.hr/file/308710>

8. Moutzouris, M., Sending and receiving: immunity sought by diplomats committing criminal offences, diplomski rad, Sveučilište Rhodes, v. na

<https://core.ac.uk/download/pdf/145055084.pdf>

9. Morris, W. G., Constitutional solutions to the problem of diplomatic crime and immunity, The Hofstra Law Review, sv.36, br.2, 2007, v. na

<https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2321&context=hlr>

10. Nelson, C. M., "Opening" Pandora's Box: The Status of the Diplomatic Bag in International Relations", Fordham International Law Journal, sv.12, br.3, v. na

<https://core.ac.uk/download/pdf/144226485.pdf>

11. Värk, R., Personal Inviolability and Diplomatic Immunity in Respect of Serious Crimes, Juridica International, sv.8, 2003, v. na

https://juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2003_VIII_110.pdf

12. Vecoso, F., International law, diplomatic asylum and Julian Assange, Legal Affairs, University of Melbourne, 14. travanj 2019., v. na

<https://pursuit.unimelb.edu.au/articles/international-law-diplomatic-asylum-and-julian-assange>

13. Vrđuka, A.; Magušić, F., Postupanje policijskih službenika prema osobama s diplomatskim imunitetom i povlasticama, Policijska sigurnost, sv. 19., 2010,

<https://hrcak.srce.hr/file/118066>

Novinski izvori:

1. Diplomats in Berlin use immunity to commit crimes, Spiegel International, 27.2.2007, v. na

<https://www.spiegel.de/international/spiegel/licensed-to-sin-diplomats-in-berlin-use-immunity-to-commit-crimes-a-468715.html>

2. Ex-maid of Somali diplomat given political asylum here, The Washington Post, 28. studenog 1988, v. na

<https://www.washingtonpost.com/archive/local/1988/11/28/ex-maid-of-somali-diplomat-given-political-asylum-here/7fb07e1e-16ce-4d2d-8eb3-791464659b5f/>

3. Julian Assange: Why Ecuador is offering asylum, BBC, 16. kolovoz, 2012, v. na

<https://www.bbc.com/news/world-europe-19289649>

4. Qatari in Plane Scare to Head Home, The Wall Street Journal, 9.4.2010, v. na

<https://www.wsj.com/articles/SB10001424052702304198004575171680235957368>

5. Q&A: Julian Assange and asylum, BBC News, 12. kolovoz 2012,

<https://www.bbc.com/news/uk-18521881>

6. Supruga diplomata DR Konga u Srbiji uhvaćena kako šverca cigarete, Index, 13.6.2011., v. na

<https://www.index.hr/vijesti/clanak/supruga-diplomata-dr-konga-u-srbiji-uhvacena-kako-sverca-cigarete/556463.aspx>

7. Zbog ubojstva čelnika Konga u Jugoslaviji su zapalili belgijsku ambasadu: 'To su čisti banditi', Svakodnevno, 22. lipnja 2022, v. na

<https://www.svakodnevno.me/2022/06/22/zbog-ubojstva-celnika-konga-u-jugoslaviji-su-zapalili-belgijsku-ambasadu-to-su-cisti-banditi/>

Međunarodni ugovori i drugi dokumenti:

1. Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 4/2017.

2. United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (United States of America v. Iran), Judgement, 1980., v. na

<https://www.icj-cij.org/en/case/64>